

Верховний
Суд

Відповідальність за порушення грошового зобов'язання

Сімоненко Валентина Миколаївна,
суддя Великої Палати Верховного Суду

Правова природа правовідносин за статтею 625 ЦК України

- Не є відповідальністю та/або санкціями
- Спосіб компенсації втрат у зв'язку з неповерненням / не виплатою грошових коштів
- Плата за користування грошовими коштами
- Незалежно від вини боржника
- Регулюються законом та/або договором

*(Постанова ВСУ від 06 червня 2012 року, провадження 6-49 цс12,
постанова ВП ВС від 16 січня 2019 року у справі [№373/2054/16](#))*

Правова природа зобов'язань зі статті 625 ЦК України

- Нарахування інфляційних втрат та 3% річних на суму боргу входять до складу грошового зобов'язання та є особливою мірою відповідальності боржника за прострочення грошового зобов'язання як спосіб захисту грошового інтересу і полягає у відшкодуванні грошових втрат кредитора від знецінення грошових коштів у наслідок інфляції та отриманні компенсації за неналежне виконання зобов'язань

*(пост. ВП ВС від 19.06.2019 [№703/2718/16](#),
від 19.06.2019 [№646/14523/15](#))*

- Судове рішення не породжує грошове зобов'язання и не змінює правовідносини сторін

Правова природа правовідносин за статтею 625 ЦК України

- можуть нараховуватись на неустойку
- на суму основного зобов'язання
- на інші суми, які підлягають поверненню
- на інші суми, які стягнуто рішенням суду
- нараховуються за весь час прострочки
- розповсюдження на усі правовідносини

Чи може суд зменшити суми?

Може з урахуванням обставин справи з урахуванням таких критеріїв:

- розумності
- справедливості
- пропорційності

(пост. ВП ВС від 18.03.2020 №902/417/18)

Приклади правовідносин

- Позика, у тому числі у іноземній валюті
(постанова ВП ВС від 16.01.2019 року у справі [№373/2054/16](#))
- Кредитні зобов'язання
(постанова ВП ВС від 28.03.2018 року у справі [№444/9519/12](#))
- Депозитні зобов'язання, які трансформовано у грошові рішенням суду
(пост. ВП ВС від 16.05.2018 року у справі [№686/21962/15](#))
- Стягнення судових витрат
(пост. ВП ВС від 23.01.2019 року у справі [№320/7215/16](#))

Приклади правовідносин

- Поділ майна подружжя
(пост. ВП ВС від 16.05.18 року у справі [№459/3560/15](#))
- Відшкодування шкоди в наслідок ДТП
(пост. ВП ВС від 16.05.2018 року у справі [№686/21962/15](#))
- Комунальні послуги в залежності від законодавства, що діяло на час заборгованості
(пост. ВСУ від 16.12.2015 року у справі 6-2023 цс 15)
- Надання послуг
(пост. ВСУ від 14.11.2011 року у справі 6-14 цс11)
- Повернення безпідставно отриманих або збережених коштів у позадоговірних грошових правовідносинах
(пост. ВП ВС від 10.04.2018 року у справі [№910/10156/17](#))

Дія положень статті 625 ЦК України

- Дія положень статті 625 ЦК України поширюється на усі грошові правовідносини, якими є зобов'язання виражене у грошових одиницях (ст.524, 533-535, 625 ЦК України)

(постанова ВП ВС від 11.04.2018 року у справі [№758/1303/15](#), провадження 14-68 цс18, постанова ВП ВС від 19.06.2019 року [№703/2718/16](#), провадження 14-241 цс19, постанова ВП ВС від 04.02.2020 року [№912/1120/16](#), провадження 12-142 гс19)

- Поширення на договірні і недоговірні правовідносини

(пост. ВП ВС від 27.11.2019 року [№340/385/17](#); від 23.10.2019 року [№723/304/16](#); від 19.06.2019 року [№646/14523/15](#))

Особливості стягнення

- При порушенні зобов'язань, виконання яких покладено за боржника також на іншу особу, положення статті 625 ЦК України застосовуються лише до боржника (порука, іпотека, гарантія тощо), якщо вимога не пред'явлена до поручителя
- При щомісячних зобов'язаннях стягнення проводиться по кожному щомісячному зобов'язанню
(пост. КЦС ВС від 03.04.2019 року [№756/9094/15](#))

У яких випадках ст.625 ЦК України не застосовується?

- У трудових правовідносинах (роботодавець не є кредитором перед працівником, затримка виплат за роботу передбачена іншим законодавством)
(пост. ВП ВС від 17.01.2019 року у справі [№296/1390/18](#));
- У правовідносинах де гроші є товаром (обмін валют, купівлі-продажу монет, повернення грошей на зберіганні, передачі грошей перевізником тощо)
- До зобов'язань, які підлягають виконанню у натуральній формі
(пост. ОП КЦС ВС від 06.03.2019 року у справі [№757/44680/15](#))

Юрисдикція спорів (ст. 625 ЦК України)

Визначається в залежності від редакції норм процесуальних кодексів:

- до 15.12.2017 року позов про стягнення грошових коштів пред'являвся в залежності від суб'єктного складу учасників

(пост. ВП ВС від 11.04.2018 року, [№758/1303/15](#), провадження 14-68/18)

- після 15.12.2017 року позов пред'являється в залежності від правової природи правовідносин

(пост. ВП ВС від 05.05.2020 року [№761/21898/16](#), провадження 14-5 цс20)

Юрисдикція спорів (625 ЦК України)

- Спори з Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, пов'язані з перерахунком компенсаційних виплат інвалідам підлягають розгляду відповідно до правил КАС
(пост. ВП ВС від 05.05.2020 року [№761/21898/16](#))
- Спори з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, пов'язані з невиплатою банківського вкладу, крім гарантованої суми, підлягають розгляду за правилами цивільного або господарського провадження
(пост. ВП ВС від 22.08.2018 року [№559/1777/15](#),
від 23.01.2019 року [№639/5960/17](#), від 15.01.2020 року [№334/452/18](#))
- Спори з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, пов'язані з виплатою гарантованої суми, підлягають розгляду за правилами адміністративного судочинства
(пост. ВП ВС від 10.04.2019 року [№761/10730/18](#),
пост. ОП КЦС ВС від 05.09.2019 у справі [№761/11256/17](#)))

Юрисдикція спорів (стаття 625 ЦК України)

Проблемне питання
розгляд спорів пов'язаних з невиконанням судового
рішення

За правовою природою
правовідносин?

За юрисдикцією судового
рішення?

Юрисдикція спорів (стаття 625 ЦК України)

Спори, пов'язані з невиплатою коштів на відшкодування моральної шкоди, стягнутою окремо від основного спору (частина 5 статті 21 КАС, в редакції з 15.12.2017 року), підлягають розгляду у порядку цивільного або господарського судочинства

(пост. ВП ВС від 19.06.2019 [№646/14523/15](#))

Позовна давність

- З моменту настання виконання грошового зобов'язання;
- Загальний строк позовної давності
- Строк може бути змінено законом та/ або договором
- При щомісячних зобов'язаннях строк позовної давності вираховується для кожного щомісячного зобов'язання окремо
- Порухення грошового зобов'язання є триваючим порушенням
- Право на позов виникає з моменту порушення до моменту його усунення

(пост. ВП ВС від 08.11.2019 року [№127/15672/16](#))

Позовна давність

- Обмежується трьома роками, що передують поданню позову
(пост. ВП ВС від 08.11.2019 року [№127/15672/16](#))
- Якщо строк позовної давності сплив до основної вимоги вважається що позовна давність спливла й до додаткової (у тому числі ст. 625 ЦК України)
(пост. КЦС ВС від 03.04.2019 року [№756/9094/15](#),
КГС ВС від 20.02.2019 року [№910/19565/17](#))

Як застосовується ст.625 ЦК України

- Розстрочка або відстрочка виконання зобов'язань не припиняє зобов'язань, а тому положення ст. 625 ЦК України застосовуються до моменту фактичного виконання
(пост. ВП ВС від 04.06.2019 року [№916/190/18](#))
- 3% річних є самостійними компенсаційними, а не штрафними виплатами
(пост. ВП ВС від 27.11.2019 року [№340/385/17](#)), а тому стягуються поряд з пенею, яка є видом неустойки.
- Інфляційні втрати нараховуються лише на грошові зобов'язання визначені у гривні
(пост. ВП ВС від 16.01.2019 року [№464/3790/16](#))
- Інфляційні втрати у зобов'язанні визначеному в еквіваленті до іноземної валюти, втрати від знецінення компенсуються еквівалентом
(пост. ВП ВС від 07.07.2020 року [№296/10217/15](#))

Застосування ст.625 ЦК України

- у випадку не передачі товару та неповернення коштів виникає грошове зобов'язання з повернення сплачених за товар коштів
(пост. ВП ВС від 15.05.2019 року [№331/5054/15](#))
- при виникненні позадоговірного грошового зобов'язання на підставі ст.1212 ЦК України за його порушення наступають наслідки, передбачені ст. 625 ЦК України
(пост. ВП ВС від 10.04.2018 року [№910/10156/17](#),
пост. ВСУ від 01.06.2016 року [№910/22034/15](#))

Розрахунок сум інфляції

- Інфляція визначається за рівнем зростання або зниження споживчих цін, визначених Держстат України
- Інфляція розраховується шляхом множення суми простроченого зобов'язання на індекс зростання споживчих цін за прострочений період (*пост. ВП ВС від 22.09.2020 року [№918/631/19](#), провадження 12-42 гс20*)
- Період прострочки визначається кількістю повних календарних місяців без будь яких виключень, у тому числі місяців з дефляцією.
- (*Постанова КМУ № 1078 від 17.07.2003 року «Про індексацію грошових доходів населення - за аналогією закону; пост. ВП ВС від 26.06.2020 року [№905/21/19](#)*)

Розрахунок сум інфляції

Інфляційні виплати по щомісячним платежам розраховуються по кожному платежу окремо за весь період прострочення зобов'язання.

Якщо прострочка зобов'язання відбувалась по частках, то нарахування здійснюється по кожній частці окремо.

Розрахунок 3% річних

- При прострочці зобов'язань за повний рік, нарахування здійснюється шляхом множення суми зобов'язання на 3% річних. Або інший відсоток річних передбачений договором
- При прострочені зобов'язання на період менше чим рік, то спочатку розраховується сума прострочки за рік, потім ділиться на 12 місяців та помножується на кількість прострочених місяців.

Особливості застосування положень ст. 625 ЦК до зобов'язань у іноземній валюті

- ✓ Інфляційні нарахування не здійснюються, якщо сума зобов'язання визначена у іноземній валюті або еквіваленті
(пост. ВП ВС від 07.07.2020 року [№296/10217/15](#))
- ✓ Нарухування 3% річних здійснюється у іноземній валюті
- ✓ Положення ст.1048 ЦК України не застосовуються, якщо у договорі не визначена інші сума відсотків ніж передбачена ст. 625 ЦК України
- ✓ Якщо рішенням суду стягнута сума у доларах з еквівалентом, то це не змінює валюту зобов'язань і не тягне за собою відшкодування інфляції та стягнення 3% у гривні.
- ✓ Пост. ВП ВС від 16.01.2019 року [№464/3790/16](#))

Узагальнюючі постанови ВП ВС за 2020 рік

- Постанова ВП ВС від 07.04.2020 року №910/4590/20, провадження 12-189 гс 19;
- Постанова ВП ВС від 07.07.2020 року №296/10217/15, провадження 14-727 цс 19;
- Постанова ВП ВС від 05.05.2020 року №761/21898/16, провадження 14- 5 цс 20;
- Постанова ВП ВС від 22.09.2020 року №918/631/19, провадження 12-42 гс 20
- Постанова ВП ВС у справі №520/17342/18, провадження 14-158 цс20 (розглядається)

Верховний
Суд

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!